

DOCUMENTE REFERITOARE LA CONSTITUIREA GALERIEI DE TABLOURI A REGELUI CAROL I

ANATOLIE TEODOSIU

Edficarea Castelului Peleş din Sinaia l-a preocupat în mod deosebit pe regele Carol I care vedea în acel monument un simbol impunător al dinastiei alese pentru a conduce țara. Din aceste motive el a urmărit să i se imprime un caracter de fast, atât din punct de vedere arhitectonic, cât și prin împodobirea interioarelor cu mobilier de înaltă ținută, din punct de vedere al execuției, și cu obiecte de artă decorativă de un nivel artistic pe cât se poate de elevat.

Pasionat pentru opere de artă, domeniu în care a fost inițiat de profesori care se bucurau de un mare prestigiu la acea vreme, Carol I era conștient că un castel de o atare anvergură nu putea fi lipsit de o galerie de tablouri care să cuprindă opere create de artiști celebri. Acest fapt l-a determinat ca la numai câțiva ani de la punerea pietrei de temelie (1875) să ia legătura cu un fost coleg și prieten de al său, consulul german Dr. Felix Bamberg, pasionat colecționar de opere de artă, care și-a desfășurat activitatea, în decursul carierei sale diplomatice, la Paris, Messina, Genova și Nissa. Se știa, de altfel, că marea majoritate a tablourilor cuprinse în catalogul rezonat al Galeriei lui Carol I, redactat de Leo Bachelin în 1898, provenea din colecția Felix Bamberg, fără să se știe, însă, în afara câtorva excepții, care anume dintre ele.

Descoperirea a trei cataloage manuscrise semnate de Dr. Felix Bamberg la Messina (15 ianuarie 1879), Genova (trei martie 1886) și Nisa (20 mai 1889), precum și a unei scrisori adresate acestuia de Carol I la data de 29 iunie 1879, au adus importante lămuriri în această problemă¹. Se

stabilise, ca urmare, că operele au intrat în colecția regelui Carol I în trei etape – 1879, 1886 și 1889 – și cuprindeau, față de cele înregistrate de Bachelin în 1898, cincisprezece lucrări în plus. Cât privește suma la care au fost evaluate lucrările se vehicula ideea că ea se ridica la trei milioane de franci.

Cercetări ulterioare, întreprinse între anii 1971-1983, au avut drept rezultat depistarea, la Arhivele Statului, a unui număr important de scrisori adresate de Felix Bamberg lui Carol I referitoare la stadiile și condițiile în care s-au desfășurat operațiunile de vânzare și expediere a operelor respective.

Astfel, în scrisoarea din 26 ianuarie 1879, expediată de la Messina, Bamberg evaluează operele respective la suma de trei milioane de franci și convine ca plata să se facă în rate, între 1879-1890, cu o dobândă de 4%, și ca sumele să fie achitate în iulie, iar dobânda în decembrie (pentru fiecare an în parte).

În scrisoarea din 7 aprilie 1879, Felix Bamberg informează asupra operațiunilor de ambalare a lucrărilor, a întocmirii actelor de expediere și prezintă, concomitent, operele cele mai importante. Dintre ele fac parte monumentala pânză "Lupta lui Hercule cu centaurul Nessus", înscrisă lui Ribera dar care constituie, cu certitudine, o capodoperă de Luca Giordano, "Extazul Sfintei Magdalena" de Jose Antolinez, compoziție care se bucura de o deosebită apreciere din partea regelui Carol I, "Imaculata concepție", prezentată de Bamberg drept creație a lui Murillo, atribuire contestată, pe bună dreptate, de rege, care o încadra

printre operele de atelier sau copii după lucrări de ale maestrului, "Portretul ducesei deAlba" de Goya, pictură care, din păcate, a fost refuzată de Carol I.

Un alt lot, de astă dată masiv, de tablouri cuprinse în catalogul manuscris din 1879 a intrat,, potrivit scrisorii lui Felix Bamberg din 31 ianuarie 1880, în decursul anului respectiv, posibil în primul trimestru ². Lista cuprinde, printre altele, "Portretul lui Don Carlos călare" de El Greco, "Familia lui Darius oferind coroana lui Alexandru cel Mare" de Mattia Preti, remarcabila compoziție "Fecioara cu

pruncul" de Domenico Veneziano, "Christos la stâlp" de Alonso Cano "Fecioara cu sfinți înconjurată de îngeri" de Marco Zoppo, "Mater dolorosa " de Bassano.

Tot în catalogul manuscris din 1879 sunt incluse și alte șapte portrete refuzate de Carol I, care apar înșiruite în scrisoarea lui Bamberg din 12 octombrie 1882, expedită, de astă dată, de la Genova: "Portretul unei sultănițe de la curtea lui Mahomed al II-lea" de Gentile Bellini, "Portretul unei tinere fete" de Piero della Francesca, "Portretul compozitorului Joseph Heydn" de Lampi, "Portretul renumitei pictorițe Rachel Ruysch" de Nicolaes Maes, "Portretul unei tinere fete" de Palma Vecchio, "Portretul contesei de Clermont" de Ary Scheffer, "Portretul contelui de Brabant" de A.Robeil. Toate aceste lucrări au fost trimise, după câte se pare, în țară, respinse și reexpediate consulului german. În continuarea listei mai sunt amintite tablouri de Guido Reni, Heutsch, P.Breughel ("Vara și iarna", pictate pe același panou), Greco și Wyntrak, acceptate de rege. Ele au intrat în Galeria de tablouri a lui Carol I în anul respectiv sau poate, la începutul anului 1883.

În încheierea capitolului privind catalogul manuscris din 1879 se poate susține că între iunie 1879 și începutul anului 1883 au intrat în colecția regelui Carol I 83 de tablouri. Din păcate catalogul manuscris din 1879 s-a rătăcit undeva, laolaltă cu alte documente, în cursul procesului intentat Muzeului Kimbell Art (Fort Worth-Texas), pentru recuperarea tabloului "Portretul canonicului Bosio" de El Greco.

În legătură cu vânzarea tablourilor înregistrate în cel de al doilea catalog manuscris, semnat de Bamberg la Genova – 3 martie 1886 – au fost depistate șase scrisori

Domenico Veneziano, "Fecioara cu pruncul"

expediate de Felix Bamberg de la Genova între 3 martie 1886 și 1 august 1886. În două dintre ele, cea din 16 aprilie și cea din 1 august 1886, sunt menționate, în total, 19 lucrări.

Dintre picturile cuprinse în catalogul din 1886 au intrat în fosta colecție regală 74 și, probabil, clavecinul, care poate fi identificat cu cel expus în sala de muzică a Castelului Peleş din Sinaia. Numai un tablou a fost respins, "Madona cu pruncul" de Elisabeta Sirani. Nu există indicii potrivit cărora vreuna dintre lucrările trecute în catalogul respectiv să fi intrat în țară ulterior anului 1886. În acest lot de tablouri a fost cuprinsă și celebra compoziție "Adorația păstorilor" de El Greco.

Referitor la ultimul catalog manuscris, semnat de Felix Bamberg la Nissa, 20 mai 1889,

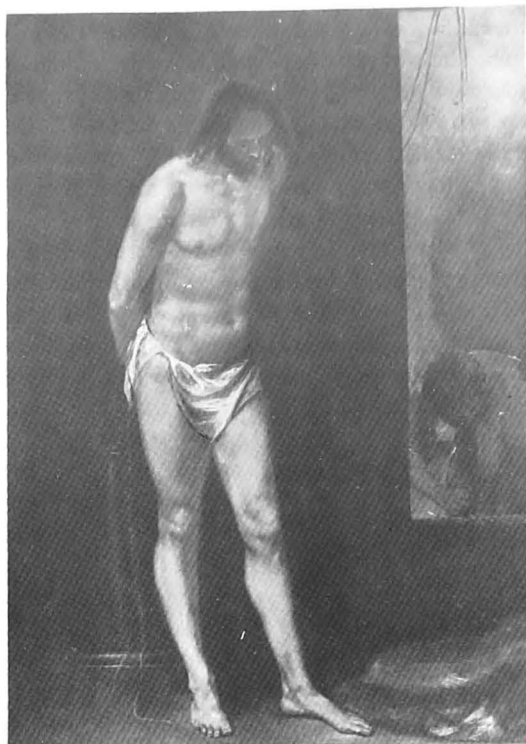
menționăm că au fost depistate cinci scrisori. Cea mai importantă, în ceea ce ne privește, este scrisoarea din 10 iulie 1890 în care sunt înșiruiți artiștii ale căror opere apar incluse în catalogul manuscris din 1889³. De aici rezultă că mare parte dintre lucrările înscrise în ultimul catalog au intrat în țară în anul 1890 și nu în anul 1889 – așa cum se credea.

Au fost achiziționate tablourile pentru a decora Castelul Peleş din Sinaia? În mare parte da. Mărturie stă monografia castelului intitulată "Das Rumänische Königsschloß Pelesch", semnată de Jacob von Falke, editată în condiții de lux, la Viena, în 1893. Ilustrată cu 25 de gravuri și 35 de xilogravuri, monografia, concepută pe capitole, ne informează asupra etapelor prin care a trecut construirea castelului de la punerea pietrei de temelie (1875) și până la inaugurarea acestuia (1883). Importanța deosebită a monografiei constă și în faptul că ea a fost editată sub egida regelui Carol I.

În capitolele rezervate prezentării interioarelor edificiului, autorul se referă și la picturile care le împodobeau. Dintre ele amintim: "Portretul canonicului Bosio" de El Greco, operă care s-a bucurat de un deosebit succes la expoziția "El Greco de Toledo", deschisă la Muzeul Prado din Madrid, în 1982, scene pastorale realizate în atelierul lui Lancret, care decorau sala de muzică, "Portret de femeie" de Peter Paulus Rubens, lucrare monumentală identificată de Carmen Răchișteanu, "Flagelația" de Alonso Cano și "Capul Sfântului Ion Botezătorul" înscris în creația lui Giovanni Oliviero. Atribuirea fragmentului de frescă lui Giovanni Oliviero a fost contestată de Al. Busuiocianu în 1939, care considera drept autor posibil al lucrării pe Spinello Aretino, ipoteză confirmată de Giovanni Previtali (1980) care ne-a comunicat că fragmentul a fost decapat din pictura murală a unei capele aparținând bisericii Santa Maria del Carmine din Florența (cuprinsă de un incendiu în 1771). Tot în perioada

El Greco, "Portretul canonicului Bosio"

Alonso Cano, "Christos la stâlp"

Mattia Preti, "Familia lui Darius oferind coroana lui Alexandru cel Mare" (detaliu)

amintită se mai aflau expuse la Castelul Peleş din Sinaia grandioasa compoziție "Răstignirea", de Jacopo Bassano, "Sfânta familie" atribuită lui Giorgio Vasari, realizată conform informațiilor d-lui Philip Pouncey (12 mai 1975) direct după un desen de Michelangelo de la British Museum (Wilde catalogue No 58), "Tânără mamă" de Orazio Lomi Gentileschi, "Triumful Fecioarei înconjurată de îngeri" – lucrare monumentală, pe panou de lemn, atribuită lui Juan de Juanes – tabloul a fost ales de rege în schimbul portretului Ducesei de Alba de Goya – și alte lucrări de mare valoare artistică care se găsesc actualmente la Muzeul Național de Artă al României.

Se poate spune, în încheiere, că prin intermediul acestor documente au fost soluționate cele mai dificile probleme referitoare la istoricul Galeriei de tablouri a regelui Carol I și că prin datele pe care le avem acum la dispoziție putem îmbogăți în publicațiile de specialitate fișele lucrărilor cu noi informații, atât de necesare unui cercetător de artă.

NOTE

1. A se vedea în această privință, Anatolie Teodosiu, *Cataloge manuscrite semnate de Dr. Felix Bamberg descoperite în arhiva Galeriei Universale a Muzeului de Artă al Republicii Socialiste România*, în "Revista muzeelor" Nr.3, Anul VIII, 1971, pp.263-267 și Anatolie Teodosiu, *Noi documente referitoare la colecția Dr. Felix Bamberg*, în "Revista muzeelor și monumentelor", I, 1975.

2. Lucrările intrate în țară în 1880 sunt: Nr.8 – Elsheimer; Nr.15 – Rembrandt; Nr.45 – Dosso Dossi; Nr.55 – Zoppo; Nr.61 – Delacroix; Nr.68 – Greco; Don Carlos călare; Nr.4 – Cranach; Venus și Amor; Nr.7 – van Dyck; Nr.9 – Hobema; Nr.11 – Maes; Nr.16 – Reynolds; Nr.17 – Roos; Nr.19 – Sadeler; Nr.20 – Schonisns; Nr.21 – Vries; Nr.22 – Ykens; Nr.24 – Baroccio; Nr.25 – Bassano; Mater Dolorosa; Nr.30 – Calabrese' Nr.34 – Domenico Veneziano; Nr.41 – Paris Bordone; Nr.44 – Raffaellino del Garbo; Nr.46 – Salvator Rosa; Nr.47 – Salvator Rosa; Nr.53 – Veronese, Judith cu capul lui Holofern; Nr.56 – Zuccaro T; Nr.57 – Zuccaro F; Nr.66 – Cano; Nr.71 – Morales; Nr.74 – Pereda; Nr.79 – Valazquez (Gualli).

3. Tablourile înșiruite sunt: Bonifazio; Bassano (Răstignirea); Carbone; Carbone; Dosso Dossi; Dujardin; Gilli; Greco; Greco; Hemesen; Lingelbach; Poussin; Procaccini; Prud'hon; Rafael; Salvator Rosa; Spaendonck; Tavella; Voltera; Voltera; etc.